

IM. STEFANA

**FUNDACJA
BATOREGO**

ul. Sapieżyńska 10a
00-215 Warszawa
tel. 22 536 02 00
fax 22 536 02 20
batory@batory.org.pl
www.batory.org.pl

Warszawa, 22.05.2015

Wybory samorządowe pod lupą ekspertów

Karty z wyborów samorządowych 16 listopada 2014 zostaną przebadane przez ekspertów - rusza projekt badawczy Fundacji im. Stefana Batorego. Dzięki współpracy z Naczelną Dyrekcją Archiwów Państwowych i zakwalifikowaniu kart do narodowego zasobu archiwalnego specjaliści uzyskają dostęp do materiałów z 1000 obwodów wyborczych.

Po wyborach samorządowych z inicjatywy grupy ekspertów Fundacja Batorego podjęła zabiegi o uzyskanie dostępu do kart z losowo wybranych obwodów, by sprawdzić przyczyny uznania części głosów za nieważne oraz jakie znaczenie miał tzw. „efekt książeczki” (karta zbroszurowana) dla sposobu głosowania.

„Zaangażowanie Fundacji i współpracujących z nią ekspertów wynika z troski o stan naszej demokracji – mówi Aleksander Smolar, prezes Fundacji Batorego – Atmosfera skandalu, która towarzyszyła wyborom samorządowym spowodowała u wielu obserwatorów nie tylko wątpliwości co do sprawności organizacyjnej, ale również co do uczciwości wyborów.”

Niestety, nie udało się przekonać Sejmowej Komisji Nadzwyczajnej do spraw zmian w kodyfikacjach do zmiany art. 79 Kodeksu wyborczego w kierunku umożliwiającym dostęp do kart z wyborów nie tylko Policji, sądom i prokuraturze, ale również badaczom.

Wyjściem z tej sytuacji okazała się możliwość przyjęcia do zasobów archiwalnych kart wyborczych z wylosowanych przez specjalistów obwodów. „Zazwyczaj archiwa państwowe przejmują z delegatur Krajowego Biura Wyborczego jedynie dokumentację, która w sposób syntetyczny odzwierciedla wynik wyborów i jest określona w rozporządzeniu Ministra Kultury i Dziedzictwa narodowego z 13 listopada 2013 w sprawie sposobu przekazywania, przechowywania i udostępniania dokumentów z wyborów - powiedział prof. Władysław Stępiak, dyrektor Naczelnych Archiwów Państwowych - w tym przypadku jednak sytuacja wymagała ode mnie zaproponowania konkretnego rozwiązania, które umożliwiłoby naukowcom przeprowadzenie badań, których wynik będzie bez wątpienia ważny dla rozwoju demokracji w naszym kraju”.

„Nasza inicjatywa ma wyłącznie na celu przywrócenie zaufania do mechanizmów demokratycznych – podkreśla Aleksander Smolar – Będzie to możliwe dzięki wnikliwej ocenie materiałów wyborczych, do których naukowcy uzyskają wreszcie dostęp dzięki życzliwej postawie Naczelnej Dyrekcji Archiwów Państwowych. Za wsparcie idei dziękujemy także Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowemu Biuru Wyborczemu”.

Opis projektu:

Celem projektu jest kompleksowe przebadanie zjawiska głosów nieważnych na przykładzie wyborów samorządowych z 2014 r. oraz sformułowanie na podstawie przeprowadzonych analiz rekomendacji dla ustawodawcy w zakresie: sposobu klasyfikacji głosów nieważnych

w protokołach komisji wyborczych, techniki głosowania – optymalnego sposobu wskazywania preferencji przez wyborców, stosowania zbroszuirowanych kart wyborczych, pożądaných działań edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do wyborców w okresie poprzedzającym wybory, pożądaných działań edukacyjnych i informacyjnych skierowanych do członków obwodowych komisji wyborczych, wskazanie zmian w szkoleniach członków komisji.

W wyborach samorządowych w 2014 r. padła wyjątkowo duża, niespotykana wcześniej w Polsce, liczba głosów uznanych za nieważne. W wyborach do sejmików województw oddanych zostało ponad 2,5 miliona głosów nieważnych, co stanowi ok. 18% wszystkich oddanych głosów. Zjawisko, które w większości krajów ma charakter marginalny – na tyle marginalny, że badań poświęconych głosom nieważnym nie robi się zbyt wiele – po wyborach z 16 listopada 2014 r. znalazło się w centrum zainteresowania polityków, publicystów, badaczy i milionów zwykłych obywateli. Duży odsetek głosów nieważnych, w połączeniu z innymi kontrowersjami związanymi z organizacją wyborów, stał się jedną z przyczyn kwestionowania ich wyników i trwale podważył zaufanie części obywateli do wyborów, będących kluczowym mechanizmem demokracji przedstawicielskiej.

Dodatkowych kłopotów przysporzył fakt, że obowiązujący od 2011 r. Kodeks Wyborczy zniósł istniejący wcześniej obowiązek podawania w protokołach obwodowych komisji wyborczych informacji o przyczynach nieważności głosów (pozostał on jedynie w przypadku wyborów wójtów, burmistrzów i prezydentów miast). Nie wiemy więc dokładnie, z jakich powodów głosy w 2014 r. były uznawane za nieważne, w szczególności – jaką część głosów nieważnych stanowiły głosy puste, a jaką głosy z wieloma skreśleniami. Nie jesteśmy w stanie porównać tej proporcji ze znanymi z wcześniejszych wyborów samorządowych. Bez dokładniejszej wiedzy o przyczynach uznania głosów za nieważne, nie jesteśmy w stanie odnieść się m.in. do kwestii, jaki wpływ na odsetek głosów nieważnych miał projekt karty do głosowania (w 2014 r. zastosowano kartę zbroszuirowaną we wszystkich wyborach odbywających się wg reguły proporcjonalnej) oraz treść instrukcji dla wyborców przygotowanych przez Państwową Komisję Wyborczą.

Bez analizy pojedynczych kart wyborczych nie jesteśmy w stanie również ocenić, czy zastosowanie zbroszuirowanych kart wyborczych mogło wpływać na wynik komitetu umieszczonego na pierwszej stronie karty w ten sposób, że część głosów nieważnych z powodu postawienia wielu znaków „X” (na różnych stronach) była omyłkowo kwalifikowana przez komisje obwodowe jako głos oddany na ów komitet z pierwszej strony.

W obliczu planowanych prac nad nowelizacją Kodeksu Wyborczego niezwykle potrzebne są również dane empiryczne, pokazujące na ile powszechne jest wśród polskich wyborców przedstawianie swojej preferencji na karcie do głosowania za pomocą innych znaków graficznych niż „X”. Od kilku lat eksperci postulują liberalizację zapisów Kodeksu wyborczego w odniesieniu do tej kwestii, tak by również głosy oddawane za pomocą innych znaków graficznych w odpowiedniej kratce były uznawane za ważne jeśli wskazują jednoznacznie na treść woli wyborcy.

Aby udzielić odpowiedzi na powyższe pytania konieczne jest sięgnięcie do unikatowego źródła danych o zachowaniach wyborczych Polaków, jakim są karty do głosowania wykorzystane w wyborach samorządowych 16 listopada 2014 r.

Wydaje się, że archiwizacja kart wyborczych pochodzących z odpowiednio dobranej losowej próby obwodowych komisji wyborczych, jest cenną praktyką w państwie demokratycznym. Niniejszy projekt może posłużyć za wzorzec w tym zakresie.

Projekt zakłada zabezpieczenie kart wyborczych z 1000 obwodów głosowania, przy czym 700 obwodów zostanie wylosowanych spośród wszystkich obwodów istniejących na terytorium RP, a dodatkowe 300 obwodów zostanie wylosowanych spośród wszystkich obwodów istniejących

na terytorium województwa mazowieckiego. Oddzielna próba dla woj. mazowieckiego jest konieczna dla dokładniejszego porównania z wynikami z 2010 r., kiedy w woj. mazowieckim, jako jedynym, zastosowano zbroszurowane karty wyborcze.

W pierwszej fazie projektu przebadane zostaną wyłącznie karty wyborcze z wyborów do sejmików województw z podpróby 100 obwodów, wylosowanej z próby „krajowej” 700 obwodów.

Zespół ekspertów:

dr hab. Mikołaj Cześnik, Wydział Nauk Humanistycznych i Społecznych Wyższej Szkoły Psychologii Społecznej

dr Jarosław Flis, Wydział Zarządzania i Komunikacji Społecznej Uniwersytetu Jagiellońskiego

dr Adam Gendźwił, Zakład Rozwoju i Polityki Lokalnej, Wydział Geografii i Studiów Regionalnych Uniwersytetu Warszawskiego

prof. Mirosława Grabowska, Zakład Metodologii Badań Socjologicznych, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego

dr hab. Jacek Haman, Zakład Statystyki, Demografii i Socjologii Matematycznej, Instytut Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego

dr Anna Materska-Sosnowska, Instytut Nauk Politycznych, Wydział Dziennikarstwa i Nauk politycznych Uniwersytetu Warszawskiego

dr hab. Bartłomiej Michalak, Wydział Politologii i Studiów Międzynarodowych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

dr hab. Bartłomiej Nowotarski, Katedra Filozofii i Historii Gospodarczej Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

prof. Jacek Raciborski, Zakład Socjologii Polityki Instytutu Socjologii Uniwersytetu Warszawskiego

prof. Andrzej Rychard, Instytut Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk

dr Dawid Sześciło, Zakład Nauki Administracji Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Warszawskiego

dr Jarosław Zbieranek, Centrum Studiów Wyborczych Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu

dr Tomasz Żukowski, Instytut Polityki Społecznej Uniwersytetu Warszawskiego

Kontakt:

Joanna Załuska

Fundacja im. Stefana Batorego

Masz Głos, Masz Wybór

tel. 22 536 02 76

kom. 605 580 343

jzaluska@batory.org.pl